

ПЕДАГОГИК КОНФЛИКТЛИ ВАЗИЯТЛАРДА ҲАРАКАТ УСУЛЛАРИ

З.А. Умарова

Бошланғич таълим кафедраси ўқитувчиси

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти

Ўзбекистон Республикаси

Аннотация: Мақолада педагогик конфликтли вазиятларда ҳаракат усуллари тўғрисида фикр юритилган.

Калим сўзлар: Педагогика, конфликт, вазият, ҳаракат, усул, ёндашув, билим, малака.

METHODS OF ACTION IN PEDAGOGICAL CONFLICT

Z.A. Umarova

Teacher of the Department of Primary Education

Chirchik State Pedagogical Institute of Tashkent region

Republic of Uzbekistan

Annotation: The article reflects on the style of presentation in situations of pedagogical conflict.

Keywords: Pedagogy, conflict, situation, messages, style, approaches, knowledge, skills.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 6 ноябрдаги ПФ-6108-сонли Фармонида “педагогик илмий тадқиқотлар кўламини кенгайтириш” вазифаси қўйилган [1]. Шу жиҳатдан конфликтлар муаммосини тадқиқ этиш долзарб масалалардан бири ҳисобланади.

Педагогик конфликтлар таълим ва тарбия жараёнида юзага келадиган зиддиятлар, низолар ҳамда келишмовчиликлар мажмуасидир. Педагог

олимларнинг фикрича, педагогик конфликтлар масаласида уч омил муҳим ўрин тутди [2]:

1. *Вазият.* Унга кўра, педагогик конфликтлар томонлар ёндашувининг тўқнашуви, муайян мақсад ва манфаатларнинг мос тушмаслиги вазиятларида келиб чиқади. Шу сабабли педагогик конфликтларнинг кўламини аниқлашда уларни келтириб чиқарган вазиятга эътибор бериш керак [3].

2. *Ҳаракат.* Педагогик конфликтлар бирор томоннинг амалий ҳаракати натижасида ривожланади. Агар бунга иккинчи томон ҳам салбий жавоб қайтарса, педагогик конфликтлар жиддий тус олади.

3. *Субъект.* Педагогик конфликтларда алоҳида шахс ёки гуруҳларсубъектга айланади. Таълим ва тарбия жараёнида кўп ҳолларда ўқитувчи ёки ўқувчи (шахс) ва ўқувчилараро ёки ўқитувчилараро (гуруҳ) педагогик конфликтлар субъектлари кузатилади.

Педагогик конфликтларни бартараф этишда вазиятга қараб мақсадли *ҳаракат* қилиш муҳим ўрин тутди. Бу масала бўйича ўзбек педагогик илмий-тадқиқотчилигида ишланмалар энди бошланди. Айти пайтда, хорижлик педагог-психолог олимлар томонидан педагогик конфликтли вазиятларда ҳаракат қилишнинг бир неча усуллари ишлаб чиқилган. Мисол учун, инглиз олимлари К.Томас ва Р. Килменн бундай вазиятлар – қуйидаги 5 ҳаракат усулига асосланишни тавсия этишади [2]:

1) *ҳамкорлик* – конфликтга киришган томонлар билан биргаликда манфаатларини тенг рўёбга чиқариш учун ҳаракат қилиш;

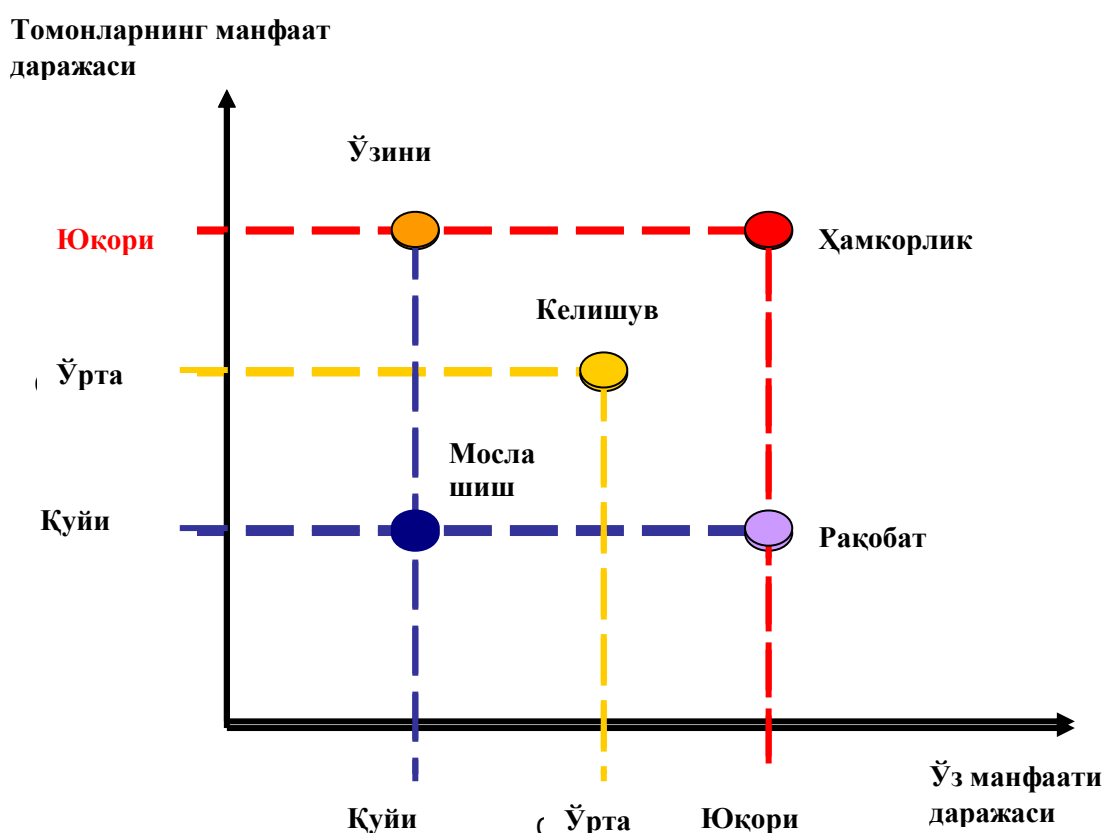
2) *келишув* – томонларнинг ўзаро тийилиши билан англашилмовчиликни тартибга солиш ҳаракати;

3) *ўзни тортиш* – конфликтли муаммони ҳал этмасдан вазиятдан ўзини тортиш;

4) *мослашиш* – бирор томоннинг ўз манфаатини чеклаб иккинчи томон позициясига ён босиш ҳаракати;

5) *рақобат* – томонларнинг ўз манфаати учун қатъий туриб курашиш ҳаракати.

Таълим ва тарбия жараёнида педагогик конфликтларни ҳал қилиш учун Ўқитувчи ёки мактаб Психологи мазкур ҳаракат усулларида нисбатан вазиятга мосини танлаши мақсадга мувофиқ бўлади. Шу жиҳатдан бу ҳаракат усуллари куйидагича моделлаштириш мумкин (чизмаси):

Таълим ва тарбия жараёнида педагогик конфликтларни бартараф қилиш ҳаракатида турли тактикалар қўлланилади. Шу маънода конфликтли томонларга таъсир кўрсатишнинг куйидаги тактикалари мавжудлигини эслатиб ўтиш жоиз:

- конфликт объектини қўлга олиш;
- жисмоний таъсир кўрсатиш (бунда конфликт сабабчиси қатъий огоҳлантиришлари);
- руҳий таъсир кўрсатиш;

- босим бериш;
- ошкора ҳаракат қилиш;
- дўстликни таклиф этиш;
- муносабатларни меъёрлаштириш.

Бу тактикаларни вазиятга қараб қўллаш кутилган самарани беради.

Педагогик конфликтларни бартараф этишда ҳаракат қилувчи субъектларни англаб олиш лозим. Бундай субъектларнинг асосийларини қуйидагилар ташкил қилади:

- 1) синф раҳбари (ўқитувчи);
- 2) мактаб психологи;
- 3) фаол ўқувчи;
- 4) конфликтга киришганлардан оқил ўқувчи.

Шундай қилиб педагогик конфликтли вазиятларда ҳаракат усуллари билиш уларни кутилган даражада бартараф этиш имконини беради. Бунинг учун илмий-педагогик асосларга таяниш мақсадга мувофиқ бўлади.

Адабиётлар:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 6 ноябрдаги ПФ-6108-сонли “Ўзбекистоннинг янги тараққиёт даврида таълим-тарбия ва илм-фан соҳаларини ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги Фармони.//www.Ziyonet.uz.

2. Психология. Словарь.Составитель Л.А.Карпенко.- М.:”Политиздат”.1991.

3. Умарова З. Ахмедова М.Т. Низоли вазиятда шахс тоифаларининг хусусиятлари. Мактаб ва ҳаёт. Илмий-методик журнал. ISSN 2010-5460. №2 2020 й.12-14-бет.

4. Mamadaliyev K.R, Jabborova. O.M, Umarova Z.A., AbdullayevaB.P. Creation of a New Generation of Teaching Literature - A

Requirement of Modernity // SCOPUS *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*, Vol. 24, Special Issue 1, 2020,

5. Akhmedov, B. A., Majidov, J. M., Narimbetova, Z. A., Kuralov, Yu. A. (2020). Active interactive and distance forms of the cluster method of learning in development of higher education. *Экономика и социум*, 12(79), 805-808.

6. Наримбетова, А. З., & Уринбаева, З. М. (2020). Мактабда математика дарсларини ўқитишда ментал арифметиканинг аҳамияти. *Fizika, Matematika va Informatika*, 2, 100-103.

7. Narimbetova, Z. A., The Study of the Elements Of Fractal Geometry As A Means Of Integrating Knowledge In Mathematics And Computer Science In The Educational Process Of A Secondary School Students. *international journal of scientific & technology research volume 9, ISSUE 04, APRIL 2020*.

8. Наримбетова, З. А. (2020). Изучение Элементов Фрактальной Геометрии Как Средства Интеграции Знаний По Математике И Информатике В Образовательный Процесс Учащихся Средней Школы. *International Journal of Scientific & Technology Research*, 9(4), 677-682

9. Narimbetova, Z. A., Makhmudova, D. M., (2020). Developing creative competence through the formation of scientific generalization in students. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences*, 1475-7192